

Csúcsjelölti rendszer: harmadik forduló?

Noha a legutóbbi európai parlamenti választás után az Európai Bizottság elnökét a tagállamok nem a csúcsjelölti rendszer alapján jelölték, a megoldás, most úgy tűnik, kap egy harmadik esélyt is a döntéshozóktól. Az Európa jövőjéről szóló vitában ismét előkerült, hogy az Európai Bizottság demokratikussá tétele megköveteli azt, hogy a Bizottság elnökének kiválasztásánál az európai parlamenti választások eredményére is legyenek tekintettel. Mindez azt jelenti, hogy a 2019-ben elvetett módszer most visszatérhet. Méghozzá a Tanács akaratából akár erősebb jogi alappal is rendelkezhet, mint eddig.

A 2014-es európai parlamenti választások az európai parlamentarizmus hívei számára az uniós demokrácia legszebb pillanatai voltak. Míg 2009-ben inkább csak említették a csúcsjelölti rendszert, öt évvel később már a nagy pártok mindegyike ügyelt arra, hogy listavezetőik egyben olyan fényben tűnjenek fel, mint akik közül a győztes egyben az Európai Bizottság elnöki székének várományosa is.

A szocialisták jelöltje, Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke, és az Európai Néppárt jelöltje, Jean-Claude Juncker – a magánéletben jó barátok lévén – tökéletesen imitálták egy európai elnökválasztás látványelemeit. Választási nagygyűléseket tartottak, sőt televíziós vitákban mérték össze elképzeléseiket, és győzködtek az események iránt egyébként nem túl nagy érdeklődést mutató választópolgárokat. Minden hiábavalónak tűnt: a 2014-es európai parlamenti választás minden addiginál alacsonyabb részvételt mutatott. Adódott tehát a következtetés, hogy a csúcsjelölti rendszer sem jelent orvosságot az uniós demokrácia híveinek a legnagyobb fejfájást okozó választói apátiára.

Mindazonáltal a választás után a tagállamok túlnyomó többsége magára nézve kötelezőnek tartotta az Európai Parlamentnek adott korábbi ígéretét, és a győztes Európai Néppárt csúcsjelöltjét, Jean-Claude Junckert jelölte két ellenszavazattal – a brit és a magyar miniszterelnök szavazott nemmel – az Európai Bizottság elnökének, akit az Európai Parlament meg is szavazott. Ezzel, úgy tűnt, az Európai Parlament kezdeményezése célba ért, és ugyan az Európai Unió alapját jelentő Szerződés nem így szabályozta a Bizottság elnökének jelölési folyamatát, a tagállamok többsége belenyugszik abba, hogy

a jövőben az elnök személye a választási eredménytől, és nem a tagállamok mérlegelésétől függ.

Talán az is megkönnyítette ekkor a precedens megteremtését, hogy a több évtizedes politikai tapasztalatokkal rendelkező Jean-Claude Juncker posztgraduális alkalmasságát még ellenfelei sem vonták kétségbe. Nem ez volt azonban a helyzet 2019-ben, amikor a semmilyen korábbi kormányzati tapasztalattal nem bíró Manfred Weber lett az Európai Néppárt csúcsjelöltje. Noha továbbra sem szabályozta semmilyen dokumentum, hogy az Európai Tanácsnak a Bizottság jövődöntési elnökének kijelölése során figyelembe kellene vennie az európai parlamenti választási eredményeket, a 2014-es példán felbuzdulva az Európai Parlament lehetetlennek tartotta, hogy nem ismétlődik meg az öt évvel azelőtti folyamat.

A csúcsjelölti rendszerrel, illetve személy szerint a győztes Európai Néppárt csúcsjelöltjével, Manfred Weberrel szembeni bizalmatlanság azonban olyan mértékű volt, hogy a tagállamok – hosszas egyeztetés után – a német szövetségi kormány akkori védelmi miniszterét, Ursula von der Leyent jelölték a Bizottság elnökének posztjára. 2014-gyel szemben tehát 2019 nyara egyértelműen az Európai Parlament törekvéseinek kudarcával zárult. Azzal, hogy 2019. december elsején az új Bizottság Ursula von der Leyen vezetésével elfoglalhatta hivatalát, és az Európai Parlament végül áldását adta a tagállamok döntésére, azt is jelentette, hogy a csúcsjelölti rendszer, amelynek sikere öt évvel korábban biztosnak tűnt, ismét a feledés rémével kellett hogy szembenézzen.

Úgy tűnik azonban, hogy a csúcsjelölti rendszer hívei harmadik fordulóra készülnek. Tanulva a múlt tapasztalataiból, ezúttal nem hagyatkoznak az Európai Tanács önkéntes együttműködési készségére, hanem szilárdabb alapot keresnek megoldásuk sikerének biztosítására. Az Európa jövőjéről szóló vita¹ folytatásaként éppen ezért az Európai Parlament egy olyan átfogó javaslatot juttatott el a Tanácshoz,² amelyben egy sor reformjavaslat elfogadására tesz indítványt. Így például rögzítené az európai parlamenti választások időpontját, amelyet innentől kezdve mindig május 9-én, az Európa-napon tartanának, bevezetné a nemi kvótát a választási listákon. Kezdeményezi egy olyan transznacionális lista felállítását, amelyről összesen 28 európai parlamenti képviselőt választhatnának az Európai Unió minden pontjáról.

Ennek a javaslatcsomagnak a része a csúcsjelölti rendszer bevezetésére vonatkozó indítvány is. A kezdeményezést az év során már megelőzte az egyik

¹ RYBACKI 2021.

² ZALÁN 2022.

európai integrációs kérdésekkel foglalkozó elemzőintézet tanulmánya is, amely érveket kíván szolgáltatni a harmadik ütközet megvívására a csúcsjelölti rendszer elfogadásáért.³ Az intézet javaslata tanul az előző kudarcból, és mindenképpen be akarja vonni az Európai Tanácsot is az Európai Parlamenttel együtt a jelölési eljárásba, és elismeri az Európai Tanács végső jogát arra, hogy – kudarc esetén – ő jelölje az Európai Bizottság elnökét. Fontosnak tartja ugyanakkor, hogy a csúcsjelölti rendszer alapját mindenkire kötelező jogi rendelkezések védjék.

A tagállamok európai ügyi miniszterei október 19-én tárgyalták meg az Európai Parlament javaslatait, köztük a csúcsjelölti rendszer bevezetésére vonatkozót is. A vita menetéből és következtetéseiből úgy tűnik, hogy a tagállamok egyelőre nincsenek meggyőzve a rendszer hasznosságát illetően. Miközben a két legnagyobb, és hagyományosan az európai integrációt vezető tagállam, Franciaország és Németország támogatja az Európai Parlament javaslatait, a legtöbb közepes és kis tagállam idegenkedik tőlük.

Az első vélemények alapján tehát, úgy tűnik, hogy a csúcsjelölti rendszernek hosszú utat kell még bejárnia, amíg a Bizottság elnökének kiválasztására állandó és intézményesített hatással lehet. Franciaország és Németország támogatása fontos, de még nem elégséges kritérium. Most, másfél év alatt, a többi tagállamot kell a kezdeményezőknek meggyőzniük.

2022. november 3.

Felhasznált irodalom

- RYBACKI, Michał (2021): A More Democratic European Commission: Lead Candidates (Spitzenkandidaten). *Conference on the Future of Europe*, 2021. április 19. Online: https://futureu.europa.eu/hu/processes/Democracy/f/6/proposals/193?component_id=6&locale=hu&participatory_process_slug=Democracy
- RUSSACK, Sophia (2022): Third Time Lucky? How to Appoint the Next President of the European Commission. *CEPS Policy Insights*, (24), 1–12. Online: www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/07/CEPS-PI2022_24_Third-Time-Lucky-Appointing-a-new-Commission-President.pdf
- ZALÁN Eszter (2022): Parliament Elections Unlikely to Include EU-wide MEP Candidates. *EU Observer*, 2022. október 24. Online: <https://euobserver.com/eu-political/156328>

³ RUSSACK 2022: 1–12.